

**GEMEENTEBOU EN DIE BEGELEIDING VAN
ROUPROSESSE IN 'N KONTEKS VAN
OMVATTENDE VERANDERING**

(STEMME UIT DRIE GEMEENTES VAN DIE NG KERK SE
NOORDELIKE SINODE)

DEUR

WILLEM STERNBERG BOSHOFF

**TER VERVULLING VAN DIE VEREISTES VIR DIE GRAAD
PHILOSOPHIAE DOCTOR**

**IN
PRAKTIESE TEOLOGIE**

**FAKULTEIT TEOLOGIE
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA**

2011

PROMOTOR: PROF MALAN NEL

1

BEDANKINGS

My promotor, professor Malan Nel. Hy het woord gehou om my vriendelike opponent te wees. Oom Malan, u is 'n lewende voorbeeld van wat “lewenslange leer” is. Dit beteken u studente drink vars fonteinwater en nie slykerige damwater nie. Baie dankie.

Die NG Kerk-gemeentes Marondera, Louis Trichardt en Hartbeesspruit-Queenswood vir die voorreg om saam met julle in die leerskool van die geloof te wees. Dankie ook aan laasgenoemde twee gemeentes vir julle geduld, begrip en meelewing met hierdie groot projek!

My kollegas tydens die studiejare: Wynand Minnaar, André Botha, André Louw, Jan Pretorius, Karel Albrecht, Jan van den Berg, Jan Steyn, Kobus Gerber. Julle kollegaskap is vir my goud werd!

Vriende, familie en kollegas wat genoeg belang gestel het in my studies om op verskillende stadiums verskillende dele van die manuskrip te lees en vir my terugvoer te gee: Henri Boshoff, Jaco Dreyer, Elsie Venter, Drikus Kriek, Willem Boshoff, Dirk Human.

Die Sinodale Diensraad van die Noordelike Sinode en die gemeente Hartbeesspruit-Queenswood vir finansiële ondersteuning.

Die gemeentes en respondente wat deelgeneem het aan die gevallestudies.

Marti Gerber vir kundige taalversorging en redigering.

My familie van oorsprong, vir die ryk en gelowige omgewing om in gevorm te word.

My vrou Nalize en kinders Henri, Rudolph en Lynette – nie die gemiddelde gesin nie! Dis 'n voorreg om my lewe met julle te deel.

Soli deo gloria!

INHOUDSOPGAWE

Hoofstuk 1

Bekendstelling van die studie-onderwerp. Navorsingsprobleem, hipotese, belang van die navorsing. Breë navorsingsmodel.

1.1	KEUSE VAN DIE ONDERWERP	1
1.1.1	In die praktyk fokus NG-gemeentes eensydig na binne	1
1.1.2	Eensydige fokus na binne is teenstrydig met teologiese teorie	2
1.1.3	Die fokus was nie altyd so sterk na binne nie	4
1.1.4	Kontekstuele faktore in Suid-Afrika sedert 1990	7
1.1.5	Drie prominente samelewingskonsepte: verandering, verlies en treur	8
1.2	NAVORSINGSPROBLEEM	8
1.2.1	Teorie en praktyk klop nie	9
1.2.2	Hoekom klop teorie en praktyk nie?	9
1.2.3	Geformuleerde navorsingsprobleem	10
1.3	NAVORSINGSVERMOEDE	11
1.4	NAVORSINGSDOEL	12
1.5	WERKSHIPOTESE	13
1.6	AFGRENSING EN BEPERKINGS	13
1.6.1	Teologies	14
1.6.2	Kerklik	14
1.6.3	Geografies	14
1.6.4	Empiries	14
1.6.5	Navorsingsmetodologies	14
1.6.6	Die jare 1990-2010	15
1.7	DEFINISIES VAN BELANGRIKE TERME EN KONSEPTE	15
1.7.1	Teologie	15
1.7.2	Praktiese Teologie	15
1.7.3	Evangelie	16
1.7.4	Gemeentebou	16
1.7.5	Verandering	16
1.7.6	Verlies	16
1.7.7	Treur	16
1.7.8	Rou	17
1.8	ASPEKTE VAN VERANDERING IN SUID-AFRIKA SEDERT 1990	17
1.8.1	Politieke verandering	18
1.8.2	Staatkundige verandering	19

1.8.3	Demografiese verandering	19
1.8.4	Sosiale en kulturele verandering	20
1.8.5	Ekonomiese verandering	21
1.8.6	Onderwyskundige verandering	22
1.8.7	Veranderinge ten opsigte van taal	22
1.8.8	Grondsake, landboukundige verandering	23
1.8.9	Kerklike verandering	24
1.8.10	Verandering in sport	24
1.8.11	Misdad, persoonlike veiligheid	24
	Gevolgtrekking	25
1.9	KONTEKS: KOMPLEKSE VERANDERING, VERLIES EN ONAFGEHANDELDE TREUR	25
1.9.1	Rassisme en vervreemding	26
1.9.2	Emigrasie	26
1.9.3	Gemeentebou in 'n konteks van verlies	28
1.10	BELANG, RELEVANSIE, AKTUALITEIT VAN DIE NAVORSING	28
1.10.1	Afskeid van ou bedeling leerstellig geneem, nie pastoraal nie	29
1.10.2	Minder geslaagde begeleiding	30
1.10.3	'n Sinvolle rouproses lei na nuwe identiteit	31
1.10.4	Is die navorsingstema belangrik?	32
1.11	METODOLOGIESE VERANTWOORDING	33
1.11.1	Epistemologiese verantwoording	33
1.11.2	Breë navorsingsmodel	34
1.11.2.1	Heyns & Pieterse	34
1.11.2.2	Browning	35
1.11.2.3	Osmer	36
1.11.2.4	Voorkeurnavorsingsmodel: Heitink	37
1.12	OORSIG OOR DIE STUDIE	38
1.12.1	Hermeneutiese siklus	38
1.12.2	Empiriese siklus	39
1.12.3	Strategiese siklus	40

Hoofstuk 2

Rasionaliteit en epistemologie, die “nuwe” praktiese teologie, navorsingsontwerp

2.1	EPISTEMOLOGIESE VERTREKPUNTE	41
2.1.1	Objektiewe waarheid of kontekstuele geldigheid?	41
2.1.2	Epistemologiese ontwikkelings na die renaissance	42

2.1.2.1	Newton	42
2.1.2.2	Einstein	46
2.1.2.3	Gadamer en Habermas	48
2.1.3	Teologie en ander wetenskappe	50
2.1.4	Postfundamentele epistemologie vir die teologie	51
	Samevatting	53
2.2	DIE “NUWE” PRAKTIESE TEOLOGIE	53
2.2.1	Hoekom “nuut”?	53
2.2.2	Praktiese teologie se agenda: hoe kan gelowiges ten beste woeker met dít wat God aan hul toevertrou het?	55
2.2.3	Paradigmaskuif: ’n nuwe wetenskap gebore in krisistye	59
2.2.4	Gesagskrisis, nadraai van die verligting	60
2.2.5	Praktiese teologie: ‘n krisiswetenskap	62
2.2.6	Praktiese teologie is teologie	63
2.2.7	Praktiese teologie is geanker aan die konteks	66
2.2.8	Praktiese teologie is prakties en betrokke	67
2.2.9	Watter praktyk?	70
2.2.9.1	Praktyk van predikante se ampswerk	70
2.2.9.2	Eerste verbreding: Al drie besondere ampte	71
2.2.9.3	Tweede verbreding: Ook die amp van die gelowige	71
2.2.9.4	Derde verbreding: Christelike geloof in die samelewing	73
2.2.10	Kommunikasie van die Evangelie in historiese perspektief	74
2.2.11	Handelingelingswetenskaplike benadering	74
2.2.12	Empiriese navorsing in teologie?	75
2.2.13	Gemeentes is pneumatologiese en sosiale verskynsels	78
2.2.14	Praxis as kenbron in die teologie: Breër siening van die studie-objek van teologie	79
2.2.15	Teologiese fundering van praxis as kenbron in die teologie	81
2.2.16	Teologies-kritiese element: “In diens van die Evangelie”	83
2.2.17	Breër studie-objek vereis ekstra metodes	86
2.2.18	Kwalitatiewe en/of kwantitatiewe metodes?	87
2.2.19	Hoe word ’n prakties-teologiese ondersoek gedoen? Die teorie-praxis verhouding	87
2.2.20	Dubbele beweging vanaf bestaande praxis	89
2.2.21	Praktiese teologie as hermeneutiese kommunikasiewetenskap	90
2.3	DIE EMPIRIESE NAVORSINGSPROJEK	91
2.3.1	Praktiese teologie beweeg naby aan die empiriese werklikheid	91
2.3.2	Empiriese siklus in wisselwerking met hermeneutiese en strategiese siklusse	92
2.3.3	Metodologiese oorwegings	93
2.3.4	Keuse vir konstruktivistiese metodologie	93
2.3.5	Die keuse vir die kwalitatiewe styl van navorsing	95
2.3.5.1	Holistiese, interpretatiewe, in-diepte ondersoek	97
2.3.5.2	Konteks, teenstrydighede en geldigheid van bevindings	98
2.3.6	Motivering van die keuse vir die kwalitatiewe navorsingstyl	99
2.3.7	Beginsels in alle kwalitatiewe navorsing	102
2.3.7.1	Nog kenmerke van kwalitatiewe navorsing	104

2.3.8	Die persoon van die navorser in kwalitatiewe navorsing	104
2.3.9	Verklaring van persoonlike belang	106
2.3.10	Praktyknavorsing deur deelnemer-waarnemer	112
2.3.11	Empiriese navorsingsontwerp en die navorsingsprobleem	114
2.3.11.1	Twee groepe probleme	114
2.3.12	Empiriese navorsingsontwerp en die werkshipotese	115
2.3.13	Empiriese navorsingsontwerp en die navorsingsdoelwitte	116
2.4	NAVORSINGSONTWERP	117
2.4.1	Die keuse vir twee aanvullende kwalitatiewe strategieë	117
2.4.1.1	Deelnemende waarneming	118
2.4.1.2	Gevallestudies, prosesbeskrywing	119
2.4.2	Analise van die gegewens	121
2.4.3	Gevallestudies: tegnieke vir data-insameling	121
2.4.3.1	Half-gestruktureerde diepte-onderhoude met individue	121
2.4.3.1(a)	Skedule met konsepte vir onderhoude	122
2.4.3.2	Onderhoude met fokusgroepe	123
2.4.3.3	Analise van gemeentelike dokumente	125
2.4.4	Seleksie van drie gemeentes vir gevallestudies	125
2.4.4.1	Eers 'n geheelbeeld	126
2.4.4.2	Seleksie is nie verteenwoordigend van alle gemeentes nie	126
2.4.4.3	Seleksie streef wel daarna om verskeidenheid weer te gee: faktoranalise	126
2.4.5	Seleksie van respondente	128
2.4.6	Prosedure met individuele onderhoude en fokusgroepe	129
2.4.7	Kort beskrywing van geselekteerde gemeentes	130

Hoofstuk 3

Gemeentebou in sistemiese perspektief

3.1	SISTEEMTEORIE	133
3.1.1	Sisteemteorie onderliggend aan praktiese teologie	134
3.1.2	Freud se fokus op die individu	136
3.1.3	Eerste deurbraak: fokus op interaksie	137
3.1.3.1	Sirkulêre kausaliteit	138
3.1.3.2	Wat gebeur elders?	140
3.1.3.3	Homeostase, ekwilibrium	141
3.1.3.4	Morfostase en morfogenese	142
3.1.4	Tweede deurbraak: sisteem na ekosisteem	143
3.1.4.1	Inklusiewe, anti-reduksionistiese benadering	143
3.1.4.2	Ekosisteme is onvoorspelbaar	144
3.1.4.3	Ekosisteemdenke as meta-teorie in die praktiese teologie	144
3.1.4.4	Familieterapie en die ekosistemiese benadering deel van nuwe epistemologie	146
3.1.4.5	Sistemiese navorser is deelnemer	147
3.1.4.6	Sisteme in die navorsingsprobleem en werkshipotese	148

3.1.4.7 God en ekosisteme	149
3.1.4.8 Sisteme van die verlede, prosesbeskrywing	149
3.1.4.9 Narratiewe perspektiewe	150
3.1.5 Ekosistemiese blik op verandering in Suid-Afrika sedert 1990	151
3.1.5.1 Aspekte van verandering in Afrika sedert 1957	151
3.1.5.2 Aspekte van verandering in die res van die wêreld	153
3.1.5.3 Saamgestelde effek: die kompleksiteit van gelaagde verandering	156
3.2 GEMEENTEBOU AS OMVATTENDE, REFORMATORIESE BEDIENING	157
3.2.1 Vertrekpunt: optimistiese siening van gemeentes	158
3.2.2 Gemeentebou se plek binne die praktiese teologie	161
3.2.3 Eksegetiese basis: die “bou” metafoor	162
3.2.3.1 Herkoms van die Ou-Testamentiese metafoor	162
3.2.3.2 Die “bou”-metafoor by Jeremia	163
a. “Bou-afbreek” as begrippe-paar in tandem met “plant-uitruk”	164
b. Gemeentebou is ’n langtermyn- en prosesmatige bediening waar tydsverloop en tydsberekening saak maak	167
c. Die mens Jeremia is geroep om as God se profeet te “bou” en te “breek”	170
d. Geen geografiese of nasionale beperkings nie	171
e. God “bou” en “breek af”. Alle gemeentebou-inisiatief kom van God	174
f. Genadetyd	176
g. Getallegroei	178
h. God verkies “bou” bo “breek”	179
3.2.3.3 Die “bou”-metafoor in die briewe aan die Korintiërs	180
a. Verdeeldheid is altyd kontra-produktief	182
b. Christus is die norm: die één fondament en die een hoeksteen	183
c. Die gemeente is die gebou van God en elke lidmaat tel	185
d. God die Vader is die Oorsprong en Eienaar van die gebou	185
e. Bouers wat voortbou op die fondament is <i>dienaars</i> wat hulle opdragte van die Eienaar kry	186
f. “Afbreek” is altyd ’n moontlikheid	187
g. Bouwerk moet van kwaliteit getuig	187
h. Niemand moet op mense roem nie	188
i. Die teenwoordigheid van gawes waarborg nie ’n gesonde gemeente nie	189
3.2.3.4 Gemeentebou-perspektiewe uit ander Skrifgedeeltes	190
3.2.4 Gemeentebou: ’n werksdefinisie	190
3.2.4.1 Gemeentebou is ’n reformatoriese bediening	191
3.2.4.2 Reformatoriese ekklesiologie	192
3.2.4.3 Gemeentebou is ’n omvattende bediening	194
3.2.4.4 Gemeentebou is ’n integreerende bediening	194
3.2.4.5 Gemeentebou is ’n gemeentelike aktiwiteit	195
3.2.4.6 Die gemeente is ’n teken van die komende koninkryk van God	195
3.2.4.7 Opbou en uitbou in balans	196
3.2.4.8 Gemeentes het ’n roeping met twee komplementêre kante	196
3.2.5 Fases in gemeentebou	197
3.2.5.1 Motivering, ontvriësing en missieformulering	197

3.2.5.2 Gemeente-analise	198
a. Gemeenteprofiel	198
b. Omgewingsdiagnose	198
c. Gemeentediagnose	199
3.2.5.3 Strategiebeplanning	200
3.2.5.4 Implementering van strategiese plan en bereiking van doelwitte	200
3.2.5.5 Evaluering, stabilisering en herhaling van die proses	200

Hoofstuk 4

Kollektiewe treur en rou

4.1 'n BEELD VAN DIE ONAFGEHANDELDE TREURPROSES	202
4.2 GEMEENTEBOU EN ROU?	207
4.2.1 Treurproses se impak op gemeentebou	208
4.3 KLASSIEKE TEORIEË OOR TREUR EN ROU	209
4.3.1 Freud: Treurendes beweeg deur tipiese fases of stadia	209
4.3.2 Lindemann: Normale treur het vyf elemente	210
4.3.3 Bowlby, Parkes: Fases- en stadiateorie	210
4.3.4 Worden: Treurtake	212
4.3.5 Intervensie is moontlik	212
4.3.6 Kübler-Ross: vyf stadia by sterwendes	213
4.3.7 Sterwe en verlies	214
4.3.8 Verbreding na ander verliese	214
4.3.9 Verlies is 'n normale deel van die lewe; treur kom oral voor	215
4.3.10 Geantisipeerde verlies	217
4.3.11 Negatiewe fisiese en sielkundige gevolge van verlies	218
4.3.12 Die verlore geliefde is onvervangbaar	219
4.3.13 Kollektiewe onderbewuste	221
4.3.14 Onderskei treur van rou	223
4.3.15 Treur tap energie; rou stel energie vry	224
4.3.16 Gemeentes kan kies om hoopvol te rou	225
4.3.17 Rou oor afskeid van apartheid?	226
4.3.17.1 Ouer lidmate se verlies	230
4.3.17.2 Middeljarige lidmate se verlies	230
4.3.17.3 Jonger lidmate se verlies	231
4.3.18 Kontekstuele rou en deurlopende rou	231
4.4 DIE ROL VAN LEIERS IN GEMEENTELIKE ROU	232
4.4.1 Watter soort leier fasiliteer werklike groei?	235
4.4.2 Die dominante leier	235
4.4.3 Die betekenisvolle leier	236
4.4.4 Leierskap in spanverband	237

4.5	BYBELSE VERLIESLITERATUUR	238
4.5.1	Wêreldwye nuwe belangstelling in die klaaglied	238
4.5.2	Die funksie van klaagliedere vir gelowiges in rou	239
4.5.3	Klaagliedere is verhoudingsinstrumente	241
4.5.4	Geykte struktuur van die klaaglied	243
4.5.5	Bybelse vloek- en wraakpsalms	244
4.6	EREDIENSTE IS GELEENTHEDE VIR BEGELEIDE, OPENBARE ROU	244
4.6.1	Grondatmosfeer in die erediens	246
4.6.2	Ritueel en sorg in die erediens	247
4.6.3	'n Roulurgie?	248
4.6.4	Ambivalensie in 'n roulurgie	249
4.7	VERWAGTE UITKOMSTE VAN 'N SINVOLLE ROUPROSES	250

Hoofstuk 5

Empiriese navorsing: stemme uit drie gemeentes van die Noordelike Sinode

		252
5.1	EMPIRIESE SIKLUS	253
5.1.1	Een navorsingsmodel, drie invalshoeke	253
5.2	GEVALLESTUDIE GEMEENTE 1	254
5.2.1	Fase 1: half-gestruktureerde onderhoude	254
5.2.1.1	Inhoudsanalise aan die hand van eerste aspek van die navorsingsdoel	254
a.	Magsverlies van Afrikaners	255
b.	NG Kerk was dominant; het aansien verloor	256
c.	NG Kerk verloor lidmate	257
d.	Charismatiese beweging	257
e.	NG Kerk dra die las van apartheid	258
f.	Verdeelde Afrikanerdom voor 1990	258
g.	Militêre betrokkenheid, orde en vrede	258
h.	Misdaad	259
i.	Wanfunksionerende staatsdiens	260
j.	Transformasie, regstellende aksie en swart ekonomiese bemagtiging	261
k.	Wrokkig teenoor ou politici	262
l.	Staatkundige veranderings en demografiese verskuiwings	262
m.	Lidmaatverliese en finansiële nood	264
n.	Verlies aan kundigheid	264
o.	Grond-eise	264
p.	Karakter van gemeenskap verander	266
q.	Armoede	267
r.	Nuwe maatskaplike probleme - NG Kerk hanteer dit alleen	267

s.	Profiel van gemeente 1 verander drie keer	268
t.	Emigrasie	268
u.	Tradisionele gesagstrukture geld nie meer nie	269
v.	Verlies ten opsigte van skole	270
w.	Posisie van Afrikaans	270
x.	Houding teenoor die regering het verander	271
y.	Moraliteit	271
z.	Verlies van hoop	272
aa.	Omvangryke verandering en verlies	273
bb.	Kollektiewe verlies en treur	273
cc.	Treurproses onafgehandel	274
5.2.1.2	Hoe word verandering en verlies hanteer?	275
a.	Ontkenning	275
b.	Onttrekking	276
c.	Isolasie en verbittering	277
d.	Woede	277
e.	Leiers vermy rou	278
f.	Treur en glo tegelyk	278
5.2.1.3	Inhoudsanalise aan die hand van die tweede aspek van die navorsingsdoel	279
5.2.1.4	Nabetragting en evaluering van eerste fase van die gevallestudie	283
5.2.1.5	Konsepte vir die fokusgroep	284
5.2.2	Fase 2: onderhoud met fokusgroep	285
5.2.2.1	Inhoudsanalise aan die hand van eerste aspek van die navorsingsdoel	286
a.	Oorgang was makliker as wat verwag is	286
b.	Grond-eise het die seerste gemaak	286
c.	Finansiële verlies	287
d.	Wetteloosheid	288
e.	Verlies van 'n toekoms en drome	288
f.	Goeie verhoudings het versuur	289
g.	Grond-eise 'n landboukundige mislukking	290
h.	Grondliggende veranderings van die gemeenskap	292
5.2.2.2	Treursimptome	294
a.	Aggressie	294
b.	Isolasie, anti-sosiale gedrag	295
c.	Depressie	295
5.2.2.3	Inhoudsanalise aan die hand van die tweede aspek van die navorsingsdoel	295
5.2.3	Opsommend resultate van fases 1 en 2	296
5.3	GEVALLESTUDIE GEMEENTE 2	298
5.3.1	Seleksie van respondente	298
5.3.2	Inhoudsanalise aan die hand van die eerste aspek van die navorsingsdoel	300
5.3.2.1	Magsoorname	300
5.3.2.2	Transformasie is omvattend	300
5.3.2.3	Tempo van verandering was te vinnig	301
5.3.2.4	Verandering van streeksregering	302
5.3.2.5	Dorp word stad	303

5.3.2.6	Demografiese verskuiwings	303
5.3.2.7	Stadsbevolking se rasse-samestelling het verander	305
5.3.2.8	Minder lidmate, minder inkomste uit dankoffers	305
5.3.2.9	Fokus op oorlewing	307
5.3.2.10	Laer vlakke van kerklike betrokkenheid	307
5.3.2.11	Openbare posisie van die NG Kerk	307
5.3.2.12	Onsekerheid	308
5.3.2.13	Geloofwaardigheidskrisis	308
5.3.2.14	Ontnugtering met ou bedeling se leiers	309
5.3.2.15	Ouer mense kry swaarder	310
5.3.2.16	Vroue vaar beter as mans	311
5.3.2.17	Werksverliese, loopbaanverliese	311
5.3.2.18	Gesinne onder druk	313
5.3.2.19	Einde van die patriargale stelsel	313
5.3.2.20	Tradisionele godsdiens vs denkende godsdiens	313
5.3.2.21	Misdaad neem toe; verlies van werkstrots en werksbevrediging	314
5.3.2.22	Werksetiek	315
5.3.2.23	Laer standaarde van dienslewering	316
5.3.2.24	Verlies aan natuurlike aanklank	317
5.3.2.25	Rassisme	317
5.3.2.26	Sekondêre, werksverwante verandering en verlies	318
5.3.2.27	Misdaad en verandering in lewenstyl	319
5.3.2.28	Huisbesoek	320
5.3.2.29	Pastorale sorg in 'n konteks waar mense hulle onttrek	321
5.3.2.30	Bywoning van eredienste	321
5.3.2.31	Boere	322
5.3.2.32	Blankes verloor moed; verloor hoop	322
5.3.2.33	Emigrasie	323
5.3.2.34	Nog samelewingsveranderings	323
5.3.3	INHOUDSANALISE AAN DIE HAND VAN DIE TWEEDE ASPEK VAN DIE NAVORSINGSDOEL	324
5.3.3.1	Treurreaksies	324
a.	Ontkenning, ontvlugting, ontnugtering	325
b.	Kla, voel verontreg	326
c.	Geen toekomspektief, min energie	326
d.	Woede, aggressie, soek 'n sondebok	326
e.	Emosionele pyn	327
f.	Depressie	327
g.	Gees van negatiwiteit	327
h.	Nuwe identiteit, meer energie	328
5.3.3.2	Versorgingsdimensie	329
5.3.3.3	Missionêre dimensie	331
5.3.3.4	Nie in balans nie?	332
5.3.3.5	Opsommend gevallestudie 2	333

5.4	GEVALLESTUDIE GEMEENTE 3	334
5.4.1	Seleksie van respondente	334
5.4.2	Prosedure met die hantering van die data	335
5.4.3	Inhoudsanalise aan die hand van die eerste aspek van die navorsingsdoel	335
5.4.3.1	Omvattende verandering van die hele samelewing	336
5.4.3.2	Magsverlies	336
5.4.3.3	Leierskap in politiek en samelewing verander	337
5.4.3.4	Christelike staat verander in 'n sekulêre staat	338
5.4.3.5	NG Kerk staan in 'n ander verhouding met die staat	338
5.4.3.6	Afrikaanse Protestantse Kerk	339
5.4.3.7	Persoonlike siftingsproses	339
5.4.3.8	Misdaad, veiligheid	340
5.4.3.9	Onsekerheid	341
5.4.3.10	Veranderings by die werkplek	342
5.4.3.11	Misluk die skoolstelsel?	347
5.4.3.12	Posisie van Afrikaans	347
5.4.3.13	Held of skurk?	348
5.4.3.14	Afrikaanse mans en hulle gesinslewe is onder druk	350
5.4.3.15	Boikotte en internasionale isolasie is deurbreek	351
5.4.3.16	Die NG Kerk was “geslote” en het “oper” geraak	352
5.4.3.17	Ander lewensgevoel	353
5.4.3.18	Emigrasie	353
5.4.3.19	Egte en onegte skuld	355
5.4.3.20	Patriargale samelewing, kritiese samelewing	356
5.4.3.21	Ouderdom maak saak	357
5.4.3.22	Kortliks	357
5.4.3.23	Gemengde beeld oor treur	359
5.4.3.24	Posisie van gemeente 3 ten opsigte van treur	360
5.4.4	TREursimptome. Hoe word verandering en verlies hanteer?	361
5.4.4.1	Ontkenning	361
5.4.4.2	Aggressie	362
5.4.4.3	Emosionele pyn	363
5.4.4.4	Moedeloosheid, depressie, wanhopigheid	363
5.4.4.5	Onderhandeling	364
5.4.4.6	Aanpassing by nuwe omstandighede, nuwe energie	364
5.4.4.7	As een lid ly...	365
5.4.4.8	Is mans risikogevale?	365
5.4.4.9	Langdurig, onvoltooid, kollektief?	365
5.4.4.10	Sal dit help as die kerk rou fasiliteer?	366
5.4.4.11	Verlies en die krag van die gereformeerde geloof	367
5.4.4	Inhoudsanalise aan die hand van die tweede aspek van die navorsingsdoel	368
5.4.4.1	Lidmaatbetrokkenheid	368
5.4.4.2	Balans	368
5.4.4.3	Na binne	369
5.4.4.4	Na buite	370
5.4.4.5	Opsomming: gevallestudie 3	371

5.5	OPSOMMING VAN AL DRIE GEVALLESTUDIES	372
5.5.1	Vergelyking met treursimptome wat ander waarnemers opmerk	375

Hoofstuk 6

Strategiese siklus 377

6.1	VERRYKING VAN DIE GEMEENTEBOUTEORIE	378
6.1.1	Gemeente-analise: kontekstuele perspektiewe op verandering, verlies en treur	379
6.1.1.1	Gemeenteprofiel	379
6.1.1.2	Omgewingsdiagnose	380
6.1.1.3	Gemeentediagnose	381
6.1.2	Strategiebeplanning: perspektiewe op intensionele, gemeentelike rou	381
6.2	HOE KAN GEMEENTES ROU?	384
6.2.1	Die beginpunt: leiers wat rou	385
6.2.2	Die skep van 'n veilige atmosfeer in die gemeente	386
6.2.3	Herwaardering van die Bybelse klaaglied	387
6.2.3.1	Leer ken die genre van die Bybelse klaaglied	387
6.2.3.2	Sing en bid die klaagliedere	388
6.2.3.3	Skryf 'n eie klaaglied	389
6.2.4	Benutting van vloek- en wraakpsalms	389
6.2.5	Rou in gemeentelike pastoraat	389
6.2.6	Huisbesoek herleef?	393
6.2.7	Eredienste is geleenthede vir begeleide, kollektiewe rou	393
6.2.7.1	Grondatmosfeer in die erediens	393
6.2.7.2	'n Rouliturgie	394
6.2.8	Rou in kleingroepe	397
6.2.9	Benutting van bestaande geleenthede	398
6.2.10	Vryheidsdag	398
6.2.11	Nasionale konferensie 27 April 2014	399
6.2.12	Rou oor verlies mag nie rassisme aanmoedig nie	399
6.3	HIPOTESE	400
	BRONNELYS	401

SUMMARY

This study examines the impact of rapid and multi-faceted change (both domestically and internationally over the past four decades) on the Dutch Reformed Church. 2 February 1990 is taken as a water shed date in the history of South-Africa: a speech in parliament of former president FW de Klerk put South-Africa on a course of fundamental change in all spheres of society.

The research problem deals with loss the Afrikaans community experiences as a result of societal change. The result of change and loss is long-lasting, collective grief. Grief is defined as the normal, spontaneous reaction to change and loss. Unresolved grief and nostalgia saps a lot of energy and tends to turn a congregation's attention to itself, thereby contradicting the sound reformed ecclesiology. There is no appropriate practical theological theory to help congregations address unresolved grief. Change, loss and grief are made focus points for theological reflection and empirical study. The guiding hypothesis states that efforts to build up the local church are more likely to succeed, once the "black holes" of unaddressed grief have been dealt with by a collective and on-going process of mourning. Mourning is defined as an intentional and courageous process of letting go of different losses. It is hard work, but the result of deliberate mourning is growth – and eventually a more appropriate, new identity. Unresolved grief causes congregations to get stuck in survival mode, in stead of reaching out to the nations with the gospel of Jesus Christ. Mourning is an antidote (Hamman 2005:35).

The research model of G Heitink (1993) is employed to generate fresh practical theological thinking on the research problem: that congregations fail to live according to their missional identity. The hermeneutical cycle explores the "new" practical theology in the framework of a post-Einstein epistemology, as well as the theory of building up the local church in the framework of an ecosystemic meta-theory. The hermeneutical cycle is concluded with the study of contemporary theories of loss, grief and mourning. The empirical cycle reports the results of a

qualitative empirical study in three local congregations of the Northern Synod of the Dutch Reformed Church. A rich description is given of 31 respondents' experience of loss and grief in the new South-Africa. It is established that unresolved grief indeed impacts negatively on efforts to build up the local church. The strategic cycle searches for practical theological wisdom and for a theory that can guide congregations to more productive responses to change and loss. The research boils down to twelve strategic suggestions for local congregations on how to make collective mourning a normal and on-going part of their ministry.

The study concludes with the hypothesis that practical theology can serve the church by developing a theory that integrates intentional mourning and grief work as a necessary and normal aspect of ministry.

KEY TERMS

Practical theology

Building up the local church

Societal change

Loss

Grief

Tasks of mourning

Hermeneutical, empirical and strategic cycles

Qualitative empirical research

Postfoundational epistemology

Constructivist methodology

Case study

Focus group

Holding environment

Lament

Significant leader